

Επιμόρφωση εκπαιδευτικών
στα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα
Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας
21/1/2011 & 24/1/2011

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗΣ, ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Τόμος Α΄

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Επιτροπή Προγράμματος Σπουδών Λογοτεχνίας

Επιστημονική Επιτροπή:

- ▶ Αθανασοπούλου Αφροδίτη
- ▶ Βουτουρής Παντελής
- ▶ Σουλιώτης Μίμης

Ομάδα εργασίας:

- ▶ 29 μάχιμοι εκπαιδευτικοί (από την Προδημοτική έως και το Λύκειο)

Α.Π. Λογοτεχνίας: Το ισχύον καθεστώς

- ▶ **Στο Δημοτικό:** το Α.Π. δεν περιλαμβάνει τη Λογοτεχνία. Η χρήση λογοτεχνικών κειμένων εξυπηρετεί κυρίως γλωσσικούς στόχους, ενώ υπάρχει και η ώρα της Βιβλιοθήκης για την οποία εναπόκειται στην κρίση του διδάσκοντος εάν και πόσο θα αξιοποιηθεί.
- ▶ **Στο Γυμνάσιο:** δεν υπάρχουν Α.Π. άρα και Π.Σ.Λ., αλλά μόνο προγραμματισμοί της διδακτέας ύλης που προσφέρουν τα διδακτικά βιβλία.
- ▶ **Στο Λύκειο:** έχουν εκδοθεί Α.Π. για την Α' τάξη (2000) και τη Β' τάξη (2002), τα οποία στην πράξη έχουν υποκατασταθεί επίσης από προγραμματισμούς, ενώ για τη Γ' τάξη, αν και εκπονήθηκαν, δεν κοινοποιήθηκαν ποτέ.

Νέα Α.Π. και Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας

- ▶ Το νέο Π.Σ.Λ. δεν συνιστά μια επαναστατική ανατροπή όσων γνωρίζουμε, αλλά εξορθολογίζει και συστηματοποιεί τη διδακτική του μαθήματος από την Προδημοτική μέχρι και το Λύκειο, έτσι που:
 - αυτή να ανταποκρίνεται στη φύση του αντικειμένου της Λογοτεχνίας
 - να είναι χρονικά εφικτή και αποτελεσματική
 - να υπάρχει ισορροπία στα είδη μάθησης που καλλιεργεί
 - να επαναφέρονται και να ανατροφοδοτούνται οι βασικές γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες
 - να υπηρετεί την αποστολή της εκπαίδευσης στον 21^ο αιώνα, διαμορφώνοντας μορφωμένους ανθρώπους με τις απαιτούμενες ικανότητες / δεξιότητες.

Βασικοί άξονες

Το Π.Σ.Λ. συνδέεται με τις αρχές των νέων Α.Π. μέσω:

- ▶ Των τριών αξόνων στη βάση των οποίων διαρθρώνεται και οι οποίοι, σύμφωνα με το κείμενο αρχών της Ε.Δ.Α.Π., συνιστούν την αποστολή της εκπαίδευσης στον 21ο αιώνα.
- ▶ Της ενιαίας και συνεκτικής οργάνωσής του από την Προδημοτική Εκπαίδευση μέχρι το Λύκειο.
- ▶ Της υιοθέτησης κατά βάση μαθητοκεντρικών μεθόδων μάθησης.
- ▶ Της δυνατότητας εφαρμογής όλων εκείνων των παιδαγωγικών αρχών που επαγγέλλεται το κείμενο αρχών των νέων Α.Π.

Οι τρεις σκοποί-πυλώνες των νέων Α.Π.

1

Κατέχουν ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων από όλες τις επιστήμες

2

Αναπτύσσουν στάσεις και συμπεριφορές που διακρίνουν το δημοκρατικό πολίτη

3

Διαθέτουν τις κομβικές δυνατότητες, ικανότητες και δεξιότητες που απαιτούνται στην κοινωνία του 21^{ου} αιώνα

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

■ Συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων γύρω από τη λογοτεχνική παραγωγή, ανώνυμη/«λαϊκή» και επώνυμη/«έντεχνη», παλαιότερη και νεότερη, ελληνική και ξένη (από μετάφραση), με σκοπό:

- ▶ την κατανόηση των ιδιαίτερων τρόπων με τους οποίους η λογοτεχνία επεξεργάζεται, προσομοιώνει, αποδομεί και αναδομεί την πραγματικότητα
- ▶ τη γλωσσική-αισθητική και πολιτισμική αγωγή τους με έμφαση στον «κριτικό λογοτεχνικό εγγραμματισμό»
- ▶ τη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας για «ολιστική γνώση», με γνώμονα τη συνάφεια και διάδραση της λογοτεχνίας με άλλες μορφές τέχνης αλλά και την «διαθεματική» της διασταύρωση με άλλα γνωστικά αντικείμενα
- ▶ την καλλιέργεια εσωτερικών κινήτρων που να ωθούν τους μαθητές σε μια σταθερότερη αναγνωστική σχέση με τη Λογοτεχνία και εκτός σχολικού περιβάλλοντος (φιλιαναγνωσία)
- ▶ τη διεύρυνση της μορφωτικής τους επάρκειας και ειδικότερα την ενίσχυση της ανθρωπιστικής διάστασης της παιδείας τους.

ΑΞΙΑΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

■ Διαμόρφωση αξιών - στάσεων - συμπεριφορών μέσα από την επαφή με λογοτεχνικά κείμενα που να υπηρετούν:

- την ευαισθητοποίησή τους απέναντι στην πολιτισμική τους κληρονομιά
- τη σφυρηλάτηση θεμελιωδών αξιών και δικαιωμάτων του ανθρώπου (όπως η ελευθερία, η ισότητα, η δικαιοσύνη, η δημοκρατία, η αλληλεγγύη, ο σεβασμός της ετερότητας, η κοινωνική υπευθυνότητα κ.ά.)
- την καλλιέργεια της ευαισθησίας και την εκλέπτυνση του αισθητικού τους γούστου
- την ισορροπημένη ψυχο-συναισθηματική τους ανάπτυξη, προς την ενηλικίωση
- την ευαισθητοποίησή τους απέναντι στο οικοσύστημα
- την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους σε δημιουργικές δραστηριότητες (όπως η φιλαναγνωσία).

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Γενικές δεξιότητες κριτικά εγγράμματος ανθρώπου

- ▶ ανάλυση και (ανα)σχεδιασμός δεδομένων [=αναλυτική και συνθετική σκέψη]
- ▶ δημιουργική φαντασία και «ενσυναισθητική» ικανότητα
- ▶ κριτική επίγνωση και διαχείριση της γνώσης
- ▶ αναγνώριση της πολλαπλότητας και ασυμμετρίας των οπτικών γωνιών, επίγνωση της «υποκειμενικότητας» και, άρα, διαμόρφωση εγρήγορης συνείδησης γύρω από ζητήματα ταυτότητας και αυτοπροσδιορισμού
- ▶ ικανότητα συλλογικής εργασίας και διαπροσωπικής ανταλλαγής πληροφοριών, με τη λελογισμένη συνδρομή και των Νέων Τεχνολογιών
- ▶ δυνατότητα εφαρμογής των παραπάνω στην καθημερινή ζωή, μέσω της αναζήτησης εναλλακτικών εκδοχών στα σενάρια της ζωής.

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Ειδικότερες δεξιότητες λογοτεχνικού εγγραμματισμού (1)

- ▶ **Αναγνωστική πρόσληψη** λογοτεχνικών έργων.
- ▶ **Κατανόηση - ανάλυση - ερμηνεία** των λογοτεχνικών κειμένων σύμφωνα με τους μεθοδολογικούς, υφολογικούς, ιστορικο-γραμματολογικούς όρους των κειμένων.
- ▶ **Συνανάγνωση - σύγκριση - αντιπαραβολή** με άλλα λογοτεχνικά έργα καθώς και με άλλα έργα τέχνης (θεατρικά, εικαστικά, κινηματογραφικά κτλ.).
- ▶ **Αποτίμηση-αξιολόγηση** του λογοτεχνικού έργου-κειμένου με γνώμονα: α) την αισθητική του αξία, β) την ανθρωπογνωστική του αξία και γ) το ειδικό του βάρος μέσα στο γραμματειακό είδος και στη λογοτεχνική παράδοση όπου εντάσσεται, όπως επίσης, στο συνολικό έργο του δημιουργού.

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Ειδικότερες δεξιότητες λογοτεχνικού εγγραμματισμού (2)

- ▶ **Ανάπτυξη της δημιουργικότητας** των μαθητών μέσω της βαθμιαίας εξοικείωσής τους με συγγραφικές πρακτικές («δημιουργική γραφή»)
- ▶ **Οικοδόμηση της τάξης σε κοινότητα «λογοτεχνικού γραμματισμού»**, μέσα σε συνθήκες δημοκρατικού διαλόγου και συλλογικής μάθησης

κριτική επίγνωση της πολυφωνίας αλλά και της ασυμμετρίας των οπτικών γωνιών, της σχετικότητας αλλά όχι της αυθαιρεσίας των απόψεων και ιδεών

Νέα στοιχεία Α.Π. Λογοτεχνίας (γενικά)

- Η υποχρεωτική εκπαίδευση νοείται ως ενιαίος κορμός, οπότε η διδασκαλία του μαθήματος στη Μ.Ε. αποτελεί συνέχεια και εμπάθυνση εκείνης στο Δημοτικό (συνάφεια θεματικών ενοτήτων και λογοτεχνικού παιχνιδιού/γραμματισμού)
- Αναδιάρθρωση του περιεχομένου (ανά θεματικούς «άξονες»)
- Ισόρροπη παρουσίαση του περιεχομένου μαζί με στοιχεία της λογοτεχνικής θεωρίας (λογοτεχνικός γραμματισμός)
- Δημιουργική γραφή (οργανική της ένταξη στο μάθημα)
- Δείκτες επιτυχίας (ανά εκπαιδευτική βαθμίδα και επίπεδο τάξεων)
- Διδακτική μεθοδολογία (σύμφωνα με τη νέα παιδαγωγική της «κριτικής πολιτισμικής εγγραμματοσύνης») και τον εκσυγχρονισμό της διδακτικής τεχνολογίας (λελογισμένη χρήση ΤΠΕ)
- Αξιολόγηση (κατά στάδια διαβαθμιζόμενης δυσκολίας-εμπάθυνσης)

Συνάφεια με το Π.Σ. ΝΕ Γλώσσας

- ▶ Ανάδειξη του κριτικού γραμματισμού μέσα από τη σύγκριση του γλωσσικού με το λογοτεχνικό «σύστημα» (γραμματική λογοτεχνικής γλώσσας)
- ▶ Έμφαση στη «διακειμενικότητα»: σχέση των κειμένων μεταξύ τους
- ▶ Ανάδειξη των ιδιαίτερων συμβάσεων κάθε κειμενικού είδους
- ▶ Στόχευση στην ανάδειξη των υπονοούμενων πληροφοριών κάθε κειμένου, λογοτεχνικού ή της τρέχουσας γλώσσας
- ▶ Σύνδεση των κειμένων με το περιβάλλον και την εποχή τους («πολιτισμική εγγραμματοσύνη»).

Προδημοτική Εκπαίδευση

- Η λογοτεχνία λειτουργεί **διαθεματικά** και συνδέεται με άλλα μαθήματα (τα καλλιτεχνικά, τα Μαθηματικά κτλ.)
- Η διδασκαλία στηρίζεται στον **προφορικό λόγο**, στην **εικόνα** και στη **δραματοποίηση**, εφόσον τα παιδιά δεν μπορούν ακόμη να διαβάσουν κείμενα.
- Κεντρική θέση κατέχει η **αφήγηση/αναδιήγηση/αναπαράσταση ιστοριών**.
- Για την **ποίηση**, η διδασκαλία στηρίζεται στην **ακρόαση /απομνημόνευση** έμμετρων ποιημάτων και τραγουδιών, μέσω των οποίων τα νήπια εξοικειώνονται με τον ρυθμό.
- Η λογοτεχνική ύλη διαρθρώνεται σε **θεματικές ενότητες ή άξονες** (κατά το υπόδειγμα της Δημοτικής Εκπαίδευσης), ώστε όλα τα νήπια, να έχουν αποκτήσει μια στοιχειώδη ιδέα για βασικά θέματα της σύγχρονης ζωής και της κοινωνίας στην οποία ζουν.
- Η **επιλογή των κειμένων**, καθώς και η **μέθοδος** που θα ακολουθηθεί, παραμένει στην κρίση της νηπιαγωγού με βάση τις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

Δημοτική Εκπαίδευση: Άξονες & Θ.Ε. (1)

- ▶ Η ύλη σε όλες οι τάξεις – αντί για την πληθώρα των θεματικών κύκλων που παρουσιάζουν τα υφιστάμενα ανθολόγια – οργανώνεται γύρω από **4 πάγιους θεματικούς άξονες**, οι οποίοι αναπτύσσονται «βαθμιδωτά» και εξορθολογισμένα σε επιμέρους θεματικές ενότητες ανά επίπεδο τάξεων.
- ▶ Αντίστοιχους άξονες/ενότητες συναντάμε και στο Γυμνάσιο.

Δημοτική Εκπαίδευση: Άξονες & Θ.Ε. (2)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ

- Α' και Β' τάξη: *Γεω-φυσικό και Βιο-φυσικό περιβάλλον*. θαλάσσιο, πεδινό και ορεινό περιβάλλον - ζώα της «άγριας φύσης» και κατοικίδια
- Γ' και Δ' τάξη: *Ανθρωπο-γεωγραφία*: παραδοσιακό και αστικό περιβάλλον - ο άνθρωπος «της υπαίθρου» και ο άνθρωπος «της πόλης»
- Ε' και ΣΤ' τάξη: *Η σχέση μας με τη Φύση*: «φυσικός» τρόπος ζωής και αθλητικό ιδεώδες - καταστροφή και προστασία του περιβάλλοντος

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Α' και Β' τάξη: Όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί (με έμφαση στη *σχολική ζωή*)
- Γ' και Δ' τάξη: Όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί (με έμφαση στην *οικογενειακή ζωή*)
- Ε' και ΣΤ' τάξη: Όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί (*ανθρώπινοι χαρακτήρες και σύγχρονη κοινωνική ζωή*)

Δημοτική Εκπαίδευση: Άξονες & Θ.Ε. (3)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ / ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Α' και Β' τάξη: Λαογραφικά έθιμα - λαϊκές ιστορικές παραδόσεις (θρύλοι) - λαϊκή θρησκευτική ζωή

Γ' και Δ' τάξη: Η ιστορία μέσα από τη λογοτεχνία - Εθνικές (και θρησκευτικές) επέτειοι

Ε' και ΣΤ' τάξη: Η ιστορία του τόπου μου μέσα από τη λογοτεχνία, λαϊκή και έντεχνη

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ (ο «κόσμος» της Λογοτεχνίας)

Α' και Β' τάξη: Φαντασία και χιούμορ

Γ' και Δ' τάξη: Φαντασία και περιπέτεια

Ε' και ΣΤ' τάξη: Επιστημονική φαντασία και «εικονική» πραγματικότητα

Λογοτεχνικό παιχνίδι (Δ.Ε.)

- Κλιμακωτή - ανά επίπεδο τάξεων - μύηση των μαθητών σε αναγκαία στοιχεία θεωρίας και ιστορίας της Λογοτεχνίας
- Σταδιακή και παιγνιώδης μύηση μαθητών στον κώδικα και στις συμβάσεις της τέχνης του λόγου, ξεκινώντας στις μικρότερες τάξεις από το απλό αυθόρμητο “παιχνίδι με τις λέξεις”, για να εισαχθούν στις μεγαλύτερες στο γραμματικό «σύστημα» και σε στοιχεία θεωρίας της Λογοτεχνίας
- Αντίληψη της διαλεκτικής σχέσης της «γλώσσας» της Λογοτεχνίας με τον γλωσσικό κώδικα της καθημερινής επικοινωνίας, ότι δηλαδή η λογοτεχνία είναι ένας τρόπος να δημιουργεί κανείς από τη γλώσσα μια νέα γλώσσα
- Αντίληψη της στενής σχέσης μορφής - περιεχομένου ειδικά στη λογοτεχνία
- Ανάπτυξη της δημιουργικότητας, της ευαισθησίας και της επινοητικής τους ικανότητας, μέσω κατάλληλων δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής και ανάγνωσης
- Αισθητική απόλαυση μέσα από τη σταδιακή ανακάλυψη των «κανόνων» του λογοτεχνικού «παιχνιδιού».

Θεματικές ενότητες Α' Γυμνασίου

☞ **Λαϊκή παράδοση και λογοτεχνία** (μύθοι - παραμύθια - δημοτικό τραγούδι)

⇒ αντιστοίχιση με θεματικό άξονα: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ /ΙΣΤΟΡΙΑ

☞ **Παιδικά - σχολικά χρόνια** (τα παιδικά και σχολικά χρόνια, χτες και σήμερα - ιστορική αναδρομή)

⇒ αντιστοίχιση με θεματικό άξονα: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ /ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

☞ **Χιούμορ και Λογοτεχνία**

⇒ αντιστοίχιση με ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ, ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ /ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Θεματικές ενότητες Β' Γυμνασίου

∞ Ο τόπος μου και οι άνθρωποι

⇒ αντιστοίχιση με θεματικούς άξονες: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ /- ΚΟΙΝΩΝΙΑ /- ΦΥΣΗ

∞ Λογοτεχνία και Οικολογία

⇒ αντιστοίχιση με ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ

∞ Ανθρώπινες σχέσεις - Ανθρώπινοι χαρακτήρες (συγχρονική διάσταση)

⇒ αντιστοίχιση με θεματικό άξονα: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ /ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Θεματικές ενότητες Γ' Γυμνασίου

∞ **Λογοτεχνία και Εφηβεία** (η σχέση με τον άλλο και με τον εαυτό)

⇒ αντιστοίχιση με ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ /ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

∞ **Οικουμενικές αξίες και Λογοτεχνία** (ανθρώπινα δικαιώματα και αξίες του «ενεργού πολίτη»)

⇒ αντιστοίχιση με ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ /ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

∞ **Το ταξίδι στη Λογοτεχνία** (κυριολεκτικά και μεταφορικά)

⇒ αντιστοίχιση με ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ /ΦΑΝΤΑΣΙΑ /ΚΟΙΝΩΝΙΑ /ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Θεματικές ενότητες Α' Λυκείου

☞ **Η αγάπη - Ο έρωτας** (η σχέση με τον άλλο: ο «άλλος» ως εαυτός, δικός μου άνθρωπος)

☞ αντιστοίχιση με θεματικό άξονα: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

☞ **Εγώ, ο Άλλος** (η σχέση με τον εαυτό υπό το πρίσμα του «άλλου»)

☞ αντιστοίχιση με θεματικό άξονα: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

☞ **Σάτιρα και σατιρικά κείμενα**

☞ αντιστοίχιση με θεματικούς άξονες: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ, ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ /- ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λογοτεχνικός γραμματισμός

Γνωστικό περιεχόμενο - Ειδικοί διδακτικοί στόχοι

Α' + Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ (1)

Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας

- **ποιητικός λόγος:** η σύνταξη των ποιητικών «προτάσεων» (ο κανόνας της «ισομετρίας» [συμμετρίας] μορφής & περιεχομένου – “ασύμμετρες” ποιητικές συντάξεις (υπερβατό, επίταξη επιθέτου, διασκελισμός...)
- **αφηγηματικός λόγος:** τα «γραμματικά πρόσωπα» της αφηγηματικής γλώσσας: το εγώ του αφηγητή, το εσύ του αποδέκτη, το αυτός/-ή/-ό περί ου ο λόγος – τα “δομικά” υλικά του αφηγηματικού κόσμου: ιστορία (story), πλοκή (plot), επεισόδια (της «δράσης»), μοτίβα (leit-motifs) που χαρακτηρίζουν το ποιόν και τη δράση των ηρώων

Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών

- **είδη της λαϊκής στιχουργικής παράδοσης:** το δημοτικό τραγούδι, η ποιητάρικη παράδοση, το ρεμπέτικο τραγούδι, λαϊκά στιχουργήματα σήμερα → ομοιότητες /διαφορές στη θεματική, στη μορφή, στους εκφραστικούς τρόπους, σε συνάρτηση με το πολιτισμικό περιβάλλον παραγωγής τους
- **παραπληρωματικά είδη της αφηγηματικής παράδοσης:** μύθοι, παραμύθια.

Λογοτεχνικός γραμματισμός

A' + B' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ (2)

Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών

- **ποίηση «του εμείς»** (διδασκτική /επική-ηρωική) # **ποίηση «του εγώ»** (λυρική)
- **αφήγηση «του εμείς»** (σύσταση συλλογικότητας) # **αφήγηση «του εγώ»** (αναφορά εις εαυτόν)

Διδακτική μέθοδος

- ☺ **συνεξέταση** παραδειγματικών κειμένων από τον αρχαίο κόσμο, τη μεσαιωνική /αναγεννησιακή γραμματεία, τη λογοτεχνία 19ου & 20ού αι.
- ☺ **σύγκριση** αντιπροσωπευτικών αφηγηματικών κειμένων (χρονικό, απομνημόνευμα - [αυτο]βιογραφία, ημερολόγιο)
- ☺ τυπολογία και **αντιπαραβολή** δημοτικών τραγουδιών και παραμυθιών από διάφορες χώρες και από διάφορες εποχές για να καταδειχθεί η διαφορά ανάμεσα σε παραδοσιακά - επώνυμα - σύγχρονα «ανατρεπτικά» ή «νεωτερικά».

Λογοτεχνικός γραμματισμός

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ + Α' ΛΥΚΕΙΟΥ (1)

«Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας

- **ποιητικός λόγος:** η ποιητική «λέξη»/σημασία & το ποιητικό «λεξιλόγιο» (το ποιητικό σύμβολο ως εμπλουτισμένο γλωσσικό «σημείο» – η λογοτεχνική μεταφορά (και συναφή σχήματα λόγου, π.χ. παρομοίωση, μετωνυμία, συνεκδοχή) – το ποιητικό «νόημα»: συγκινησιακή αλληλουχία)
- **αφηγηματικός λόγος:**
 - ❖ το «αντικείμενο» του αφηγείσθαι: το πρόσωπο = αφήγηση «πρώτου» ή «τρίτου» προσώπου (αυτοδιηγητικό /ετεροδιηγητικό αφήγημα) και το πράγμα =αφήγηση «γεγονότων»-«λέξεων» ≠αφήγηση «σκέψεων/αισθημάτων», ψυχαφήγηση
 - ❖ οι λειτουργίες του «βλέπειν» και του «λέγειν» (εστίαση και φωνή), σε σύγκριση/αντιδιαστολή με τη γλωσσική (επικοινωνιακή) τους χρήση – χρόνος της «αφήγησης» & χρόνος της «δράσης» – αφηγηματικές τεχνικές (που σχετίζονται με τον χρόνο): αναχρονισμοί, προοικονομία, επιτάχυνση, επιβράδυνση, επαναληπτικότητα κτλ.

Λογοτεχνικός γραμματισμός

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ + Α' ΛΥΚΕΙΟΥ (2)

Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών

- ❑ παραδοσιακή ≠ νεωτερική ποίηση (βασικές διαφορές σε επίπεδο μορφής και περιεχομένου)
- ❑ γραμματολογικά είδη αφηγηματικής πεζογραφίας (μυθιστόρημα/διήγημα: «επιστολικό», «ιστορικό», «ηθογραφικό», αναδρομικό «αυτοβιογραφικό», «νατουραλιστικό», «κοινωνιστικό» κ.ά.)
- ❑ είδη & τρόποι της “παιγνιώδους” λογοτεχνίας (=κώδικες αμφισημίας/ανατροπής: χιούμορ, παρωδία, σάτιρα, ειρωνεία)

Δείκτες επιτυχίας

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

- ❖ Για κάθε δυάδα τάξεων, αλλά και για το σύνολο τόσο της Δημοτικής όσο και της Γυμνασιακής εκπαίδευσης (έως και την Α' Λυκείου), προσδιορίζεται τι αναμένεται να γνωρίζουν οι μαθητές/τριες ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους σ' αυτές.
- ❖ Οι δείκτες επιτυχίας βρίσκονται σε απόλυτη αντιστοιχία με τους τρεις βασικούς άξονες του Προγράμματος Σπουδών, τους στόχους των θεματικών αξόνων αλλά και του λογοτεχνικού παιχνιδιού/γραμματισμού.

Διδακτική μεθοδολογία (1)

Βασικές αρχές

- ❖ Συνεργατικές και βιωματικές μορφές μάθησης: μαθητοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας, ομαδοσυνεργατική μάθηση, αρχή του «εποικοδομισμού», πρακτική της «ενσυναίσθησης», τάξη-«εργαστήριο», εκπαιδευτική διαδικασία ως εμπειρία «έρευνας /γνώσης [δυνάμει και δράσης]» διαρκώς ανατροφοδοτούμενη.
- ❖ Χρήση της διδακτικής «τεχνολογίας»: εκσυγχρονισμένα διδακτικά μέσα, λειτουργική ένταξη των Νέων Τεχνολογιών στη σχολική τάξη και ζωή στοχευμένα και με μέτρο.
- ❖ «Ολιστική» γνώση και «διαθεματικότητα»: συνέργιες και ωσμώσεις μεταξύ των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων, π.χ. της Λογοτεχνίας με τη Γλώσσα, την Ιστορία, την Αισθητική και Θεατρική Αγωγή κ.ο.κ.
- ❖ Αρχή της «παιδαγωγικής διαφοροποίησης»: διδασκαλία προσανατολισμένη στο επίπεδο ετοιμότητας κάθε παιδιού για την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας.

Διδακτική μεθοδολογία (2)

Ειδικότερες επισημάνσεις

Έμφαση:

- στη **σύγκριση** των κειμένων με γνώμονα το σχήμα «παλαιό /σύγχρονο», ώστε να καταδειχθεί η ιστορικότητα και η διαχρονική εξέλιξη των θεμάτων («τόπων») και τρόπων της λογοτεχνικής δημιουργίας, αλλά και η διαλογική σχέση που αναπτύσσουν τα κείμενα γύρω από τον ίδιο θεματικό άξονα ή «σύνδεσμο».
- στο **άνοιγμα** της διδασκαλίας σε κείμενα που ανήκουν όχι στενά στην ελληνική παράδοση αλλά στην ευρύτερη πνευματική παράδοση της οποίας η ελληνική αποτελεί αναπόσπαστο μέλος (την όμορη: της Μεσογείου και των Βαλκανίων, αλλά και τη συνολικότερη ευρωπαϊκή και την παγκόσμια), καθώς και σε διαθεματικές συναρτήσεις με άλλα γνωστικά αντικείμενα, όπου κρίνεται απαραίτητο, για την εμπάθυνση της διδασκαλίας.
- στην **επικαιροποίηση** των θεμάτων: η σκοπιά που επιλέγεται, για την εκκίνηση και την κατάληξη του προβληματισμού, είναι αυτή της σύγχρονης εποχής, γιατί είναι η πιο οικεία και ενδιαφέρει πιο άμεσα τους μαθητές.

Διδακτική μεθοδολογία (3)

Ειδικότερες επισημάνσεις

- Για τη διδασκαλία του λογοτεχνικού γραμματισμού ισχύει η συγκριτική μέθοδος και η συμπερίληψη κειμένων «συγγενών» παραδόσεων.
- Η διδασκαλία της «γραμματικής» της λογοτεχνικής γλώσσας εστιάζει, ευνόητα, στη λογοτεχνία ως *σημειωτικό* σύστημα και δίνει έμφαση στη δομική ανάλυση (στο πώς τα επιμέρους «στοιχεία» της ποιητικής και αφηγηματικής γλώσσας συγκροτούν *σύστημα*), ενώ η «θεωρία των λογοτεχνικών ειδών» αναφέρεται στη λογοτεχνία ως αυτοτελές *αισθητικό* φαινόμενο και επιχειρεί να φωτίσει, συγκρίνοντας κείμενα-παραδείγματα, την ποικιλία των μορφών και των τρόπων με τους οποίους η λογοτεχνία εκφράζει (προσομοιώνει, μεταπλάθει) το πραγματικό, συγκροτώντας έναν «κόσμο» αφ' εαυτού, με τους δικούς του νόμους.

Μεθοδολογία (4) – Δημιουργική Γραφή

- Η δεξιότητα αυτή, στο μάθημα της Λογοτεχνίας, απαιτείται να είναι **καθοδηγούμενη** από τον διδάσκοντα, αντί να αναπτύσσεται ασύδοτα, και, σε κάθε περίπτωση, οφείλει να είναι **προαιρετική** υπό δύο έννοιες:
 - να μη λειτουργεί στην εκπαιδευτική διαδικασία καταναγκαστικά για τους μαθητές (οι οποίοι μπορεί να μην επιθυμούν να γράψουν κάτι)
 - εκ του αντιθέτου, να μην καταπιέζεται, αλλά να ενισχύεται από τον εκπαιδευτικό, στη συχνότητα και στον βαθμό που οι ίδιοι οι μαθητές αισθάνονται την ανάγκη να εκφραστούν δημιουργικά.

Στάδια μεθοδευμένης ανάπτυξης της δημιουργικής γραφής

- **Επιλογή** λογοτεχνικού γένους & είδους και **διδασκαλία** διακριτικών γνωρισμάτων του
- **κατανόηση** /σχεδιασμός του αντικειμένου με ασκήσεις «δημιουργικής γραφής» σε συνεργασία μαθητών – διδάσκοντος μέσα στην τάξη-εργαστήριο
- **παραγωγή** κειμένου «δημιουργικής γραφής» από τους ενδιαφερόμενους μαθητές (κατά μόνος ή σε ομάδες, μέσα ή έξω από την τάξη, προαιρετική δυνατότητα καλλιτεχνικής έκφρασης και με άλλα μέσα: μουσική, ζωγραφική, θεατρικό μονόπρακτο κτλ.)
- **αξιολόγηση του αποτελέσματος**, υπό τη μορφή αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης από την ομάδα, την τάξη, με κριτήρια αφενός την ανταπόκριση του κειμένου στις συμβάσεις του είδους (αντιστοιχία με το λογοτεχνικό «πρότυπο») και αφετέρου την πρωτοτυπία του.

Αξιολόγηση (1)

- i. Στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας επεξεργασίας του λογοτεχνικού κειμένου (κατά βάση στην τάξη):
 - αποφεύγονται οι ρητορικές ερωτήσεις «κλειστού τύπου» (ως απλουστευτικές) και ενισχύονται οι περιέργειες
 - ελέγχεται ο βαθμός της γνωστικής ανταπόκρισης των μαθητών σε ερεθίσματα διαθεματικών αντιστοιχιών με άλλα γνωστικά αντικείμενα (των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών) ή με άλλες μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας
- ii. Στο τέλος κάθε διδακτικής «ενότητας», μετά την ανάγνωση και εξέταση πολλών κειμένων μαζί, τα οποία συναρθρώνονται γύρω από κοινό ή κοινούς διδακτικούς στόχους (εργασίες τύπου project, δημιουργική γραφή, αλλά σε μεθοδευμένα στάδια)

Αξιολόγηση (2)

iii. Στο τέλος κάθε διδακτικού «κύκλου» (τετράμηνο):

- Η τάξη μπορεί να λειτουργήσει - και να αξιολογηθεί - ως «λέσχη ανάγνωσης»: κάθε μαθητής, ή κάθε μικρή επιμέρους ομάδα μαθητών θα έχει διαβάσει ένα τουλάχιστον βιβλίο ολόκληρο, το οποίο θα παρουσιάσει ευσύνοπτα στην τάξη σε ειδική ώρα (διδασκτική περίοδο), αφιερωμένη στην «ελεύθερη ανάγνωση».
- Ο διδάσκων ελέγχει την πορεία της ανάγνωσης των μαθητών μέσα στο τετράμηνο, ενώ και η «ελεύθερη ανάγνωση» δεν θα είναι αυθαίρετη, εφόσον αφορά σε λογοτεχνικά βιβλία σχετικά με το περιεχόμενο του μαθήματος στο συγκεκριμένο τετράμηνο.
- Εναλλακτικά, η αξιολόγηση μπορεί να βασιστεί στην εκπόνηση ομαδικών εργασιών μεγαλύτερης έκτασης, δηλαδή εμβάθυνσης, στα ζητήματα που τέθηκαν κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου διδακτικού κύκλου.
- Ο διδάσκων μπορεί να προσφύγει και στον συνήθη τρόπο ατομικής αξιολόγησης, κάνοντας χρήση «εξεταστικού δοκιμίου».

Αξιολόγηση (3)

- iv. Στο τέλος του σχολικού έτους (με την τελική εξέταση του μαθήματος):
- Για να σταθμιστεί αντικειμενικά η ουσιαστική γνώση του αντικειμένου, είναι σκόπιμο όλα τα αναγκαία στοιχεία να δίνονται επί τόπου, μέσα στο εξεταστικό δοκίμιο ή στο φύλλο αξιολόγησης -πράγμα που επιτρέπει ακόμη και τη χρήση «άγνωστων» κειμένων-, και
 - οι ερωτήσεις να δίνονται με τέτοιο τρόπο, ώστε ο μαθητής να είναι υποχρεωμένος να συγκρίνει δεδομένα και να ερμηνεύσει τις σχέσεις - αντιθέσεις - αναλογίες - διαφορές των κειμένων (χρησιμοποιώντας ενδεχομένως και άλλες γνώσεις ή την εν γένει αισθητική του καλλιέργεια και ευαισθησία), προκειμένου να απαντήσει «κριτικά» στα ερωτήματα αυτά.

Αξιολόγηση (4)

v. Για τις “ανοιχτές” μορφές επαφής των μαθητών με τη λογοτεχνία, όπως η δημιουργική ανάγνωση ενός ολόκληρου βιβλίου ή η δημιουργική γραφή:

➤ Η δημιουργική επίδοση ενός μαθητή είτε ως «επαρκούς» αναγνώστη ενός λογοτεχνικού έργου είτε ως «δημιουργού» πρέπει να συνυπολογίζεται στη «γενική βαθμολογία» του και να ενισχύεται με ποικίλες εκδηλώσεις «δημόσιας επιβράβευσης» στο περιβάλλον της σχολικής κοινότητας (ή και της τοπικής κοινωνίας):

❖ τα καλά μαθητικά κείμενα ανθολογούνται στη σχολική εφημερίδα ή σε τοπικά περιοδικά, συγκεντρώνονται και εκδίδονται σε ειδικό τόμο, μελοποιούνται επιτυχημένοι στίχοι από την ορχήστρα του σχολείου, γίνονται διαγωνισμοί και θεσπίζονται βραβεία σε σχολικό ή και σε διασχολικό επίπεδο κ.ά.

❖ Με εσωτερικά κίνητρα, αναπτύσσεται και ο ζήλος της φιλοναγνωσίας, ώστε να τρωθεί εκ των έσω η στενή, βαθμοθηρική αντίληψη για τη «σχολική επίδοση/αποτυχία».

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία

■ και καλή συνέχεια